

Пісня над піснями

П'єса на дві дії

Переклав з російської Куделія Олег Федорович

УВАГА! Всі авторські права на п'єсу захищені законами Росії, міжнародним законодавством, та належать автору. Права на переклад належать перекладачеві. Забороняється видання та перевидання п'єси та її перекладу, розмноження, публічне виконання, переклад на іноземні мови, внесення змін у текст п'єси при постановці без письмового дозволу автора.

ВНИМАНИЕ! Все авторские права на пьесу защищены законами России, международным законодательством, и принадлежат автору. Запрещается её издание и переиздание, размножение, публичное исполнение, перевод на иностранные языки, внесение изменений в текст пьесы при постановке без письменного разрешения автора.

Контакти з автором:

Тел. 8-812-699-3701; 8-812-550-2146

7-951-689-3-689 (моб)

E-mail: valentin.krasnogorov@gmail.com

<http://krasnogorov.com/>

Контакти з перекладачем: oleg.fnj@yandex.ua

Передмова автора

Великий режисер Євген Вахтангов стверджував: «Потрібно інсценувати Біблію». Завдання настільки ж захоплююче, як і важке. Романтична п'єса на знаменитий біблійний сюжет не може бути побутовою, вона повинна бути урочистою, піднесеною над повсякденністю, її герої не можуть розмовляти сучасною убогою розмовною мовою.

Але якщо персонажі почнуть висловлюватися виключно високим стилем Біблії, їх мова може здатися пишномовною, бундючною і нудною; герої не будуть здаватися живими людьми. Доводиться шукати компроміси.

В основу п'єси покладено історію трагічного кохання великого царя і простої дівчини з винограднику. Вона цілком заснована на біблійних джерелах: «Книга царів», «Книга Екклезіястова», «Пісня над піснями». Не забута і відома повість А. І. Купріна.

Джерела скупі. Вони лише дають початкову поживу для уяви. Палацові інтриги, змови, - і кохання, яке не боїться навіть смерті. Сильні пристрасті припускають необхідність втілення їх не тільки через текст, але і за допомогою музики. П'єса написана для драматичного театру, але має форму музичної драми або мюзиклу. Є варіант і для музичного театру. Кількість музичних номерів можуть уводитись і змінюватись в залежності від задуму режисера та можливостей театру.

«Немає більш визначних сюжетів для нового театру, як у Біблії»
В. Немирович- Данченко.

«Потрібно інсценувати Біблію»
Євг. Вахтангов.

Дійові особи

ЦАР СОЛОМОН

АСТІС, його дружина, дочка фараона

НАТАН, первосвященик

АХІСАР, воєначальник, який носив титул «Друг Царя»

ЕЛІАВ, начальник варти палацу

СУЛАМІТКА

ГОСПОДАР ВИНОГРАДНИКУ

НАГЛЯДАЧ

ВЕЛЬМОЖІ, ВАРТОВІ, ПИСЦІ, СЛУГИ

Дія перша

1.Змова

Парадний покій в царському палаці. З сусіднього залу лунають звуки урочистої музики, вітальні клики, гомін голосів. Входить воєначальник Ахісар, в розкішному вбранні. Йому років п'ятдесят. Він володіє могутньою статурою, його гучний голос навіть у інтимній бесіді не втрачає владного відтінку. Слідом за воєначальником із залу виходить первосвященик Натан – старий з обличчям аскета. Його очі світяться розумом, рухи неквапливі і сповнені гідності, голос тихий і спокійний. Він убраний в простий чорний одяг.

АХІСАР. Чи не знаходиш ти, що прийом занадто затягнувся? Будь я царем...

НАТАН. Що б ти зробив?

АХІСАР. Я б негайно вишпурнув посла геть.

НАТАН. Так, вимоги фараона нечувані.

АХІСАР. І на них може бути тільки одна відповідь – війна! Будь я царем...

НАТАН. Але ти не цар. Ти всього лиш носиш тільки титул Друга царя.

АХІСАР. *(Знизивши голос).* Послухай, Натан, чи можу я розмовляти з тобою відверто?

НАТАН. По-моєму, Ахісар, ми завжди були з тобою заодно.

АХІСАР. *(Кинувши погляд по сторонах).* І разом здійснили одну і ту ж помилку.

НАТАН. Тринадцять років тому?

АХІСАР. Я бачу, ти зрозумів мене. Нам не слід було зводити на трон цього нікчому. У Давида були й інші сини, сильніше і сміливіше ніж цей, і мали більше прав.

НАТАН. Але саме ти і хотів поставити царем Соломона, тому що він здавався тобі самим слабким.

АХІСАР. Так, він слабкий!

З сусіднього залу доноситься гомін бенкету.

Ось і тепер, замість того, щоб негайно відіслати посла геть, він наказує влаштувати на його честь тридцятиденний бенкет!

НАТАН. Ахісар, ти занадто гарячий.

АХІСАР. Навпаки, я дуже холонокровний. Тринадцять років я терплю на троні цього виверткого говоруна!

Жодної війни! Де наші перемоги? Де колишня слава?

НАТАН. *(З ледь помітною іронією).* Де пожива?

АХІСАР. Так, і здобич! Хіба так було при Давидові! При ньому ми робили, що хотіли.

НАТАН. Якщо Соломон такий слабкий, чому ти і при ньому не робиш, що хочеш?

АХІСАР. Не чіпляйся до слів, а краще скажи – чого ми чекаємо? Ти – первосвященик, за тобою народ. Я – головний воєначальник, за мною військо. Перед нашою об'єднаною силою не встоїть ніщо. Чому ми зволікаємо?

НАТАН. Чому? Ти знаєш сам. *(Помовчавши).* Сказати?

АХІСАР. *(Похмуро).* Не треба.

НАТАН. Ні, я все-таки скажу. Тому що ми його боїмося.

Пауза.

АХІСАР. Може, залучити до нашої справи начальника варті? Він честолюбний.

НАТАН. Ні. Еліав ніколи не піде з нами.

АХІСАР. Годі я викличу до столиці військо.

НАТАН. І цим негайно себе видаси. Як пояснити царю, що напередодні війни армія залишає рубежі?

АХІСАР. В такій справі можна піти на ризик.

НАТАН. Навпаки, в такій справі не можна ризикувати. *(Помовчавши).* Я спробую зробити так, щоб Соломон сам викликав сюди солдатів.

АХІСАР. *(Недовірливо).* Як ти це зробиш?

НАТАН. *(Ухильно).* Боюся, що в столиці не сьогодні-завтра спалахнуть хвилювання.

АХІСАР. З чого це раптом?

НАТАН. *(Потиснувши плечима).* Чернь завжди чимось незадоволена... Тобі залишиться тільки подбати, щоб були викликані ті військо, на які нам можна покластися.

Входить Йосафат. Ахісар зустрічає його неприязним поглядом.

ЙОСАФАТ. Цар продовжує бесіду з послом фараона і потребує вашої поради.

НАТАН. Дякую, Йосафат.

Йосафат виходить.

АХІСАР. У минулі часи цей писарчук не смів би підняти на мене очі, а тепер говорить зі мною, як із рівним. Наш римоплет на троні зовсім відсунув мене у тінь. Та й навіщо воєначальник, якщо немає воєн?

Ахісар виходить. Входить Астіс.

НАТАН. *(Трохи помітно схилиючись).* Мир великій цариці! *(Хоче ніти).*

АСТІС. Зачекай. *(Після деякого коливання).* Натан, допоможи мені.

НАТАН. Я?

АСТІС. Ти здивований: цариця просить про допомогу свого найлютішого ворога. Але що мені залишається робити? У цій країні у мене немає друзів.

НАТАН. Я не ворог тобі.

АСТІС. Не відмагайся, священик. За що тобі любити єгиптянку? Ти вважаєш, що я привезла сюди чужу віру і чужі порядки, і боїшся, що твій вплив похитнеться. Хіба не так?

НАТАН. Чого ж ти хочеш?

АСТІС. *(Повагавшись).* Соломон охолов до мене. Допоможи мені повернути його. Я зумію тебе віддячити.

НАТАН. Мені не потрібно золота.

АСТІС. Я дам тобі щось більше. Як ти знаєш, мій батько зажадав, щоб тут вільно будувались єгипетські храми...

НАТАН. Цар не погодиться на це.

АСТІС. *(Глузливо).* «Не погодиться»... Хто наважиться заперечувати фараону? Але якщо ти мені допоможеш, Єгипет забуде свою вимогу. Зроби так, щоб єгипетський посол таємно зустрівся зі мною, і я доб'юся цього.

НАТАН. Мені не подобається, що ти все ще відчуваєш себе дочкою фараона, а не дружиною царя.

АСТІС. Ї мені це не подобається, але як я можу відчувати себе дружиною царя, якщо він місяцями не входить в мої покої?

НАТАН. Кажуть, ти привезла з Єгипту одурманюючі трави. Спробуй дати їх настій царю.

АСТІС. Ці трави діють лише кілька годин.

НАТАН. А ти хочеш дурману навічно? Що я можу тут зробити?

АСТІС. Ти виховав Соломона, він до тебе прислухається.

НАТАН. Ти перебільшуєш мій вплив.

АСТІС. Попроси свого похмурого бога. Якщо він і справді є, нехай зробить так, щоб цар повернув мені своє розташування. І тоді, клянусь, тут не буде побудований жоден єгипетський храм.

НАТАН. Добре, я спробую. *(З поклоном виходить).*

Входить Еліав.

ЕЛІАВ. *(Прихилиючи коліна).* Мир тобі, цариця.

АСТІС. Здрастуй, Еліав. Ти щось часто став потрапляти мені на очі.

ЕЛІАВ. Обов'язок начальника варти – весь час перебувати у палаці.

АСТІС. Ти повинен навчитися охороняти, залишаючись невидимим. *(Хоче ніти).*

ЕЛІАВ. Цариця...

АСТІС. Що тобі?

ЕЛІАВ. Днями ти забула в альтанці браслет... Візьми його.

АСТІС. *(Беручи браслет).* Спасибі. *(Здивовано).* Звідки тут такий великий рубін? Раніше його не було.

ЕЛІАВ. Так, раніше його не було...

АСТІС. Яка ж я недогадлива! Я тільки тепер зрозуміла – ти любиш мене! *(Еліав мовчить).* Ти любиш мене?

ЕЛІАВ. Не гнівайся, цариця.

АСТІС. Яка жінка розсердиться, почувши визнання?

ЕЛІАВ. *(Схопивши її за руку).* Тоді послухай мене, Астіс, моя любов, моя цариця! З тієї хвилини, як я побачив тебе, вмираю від пристрасті... Я всі ночі безперервно обіймаю твій привид... Я готовий для тебе на все... На все...

АСТІС. *(Погладивши голову юнака).* Спасибі, Еліав. Давно ніхто не говорив мені таких слів, а всякій жінці потрібно, дуже потрібно час від часу їх чути.

ЕЛІАВ. *(Палко).* Астіс!

АСТІС. Почекай. Повторюю, мені було приємно, і я не хочу тебе засмучувати, але... ти – не цар.

ЕЛІАВ. Хіба це має значення в коханні?

АСТІС. Ти не зрозумів мене. Соломона можна позбавити влади, зробити наймитом, одягнути в лахміття, і все одно він буде полонити і відштовхувати, обплутувати і чарувати, підпорядковувати і наказувати, тому що він цар і чоловік.

ЕЛІАВ. *(З гіркотою).* Як ти його любиш, цариця. Не розумію, як він може бути до тебе байдужий.

АСТІС. *(Люто).* Він – байдужий! Ти брешеш! Мовчи! Іди геть!

Еліав розгублено подається до виходу. Астіс відходить у другий бік. Звучить урочистий тріумфальний гімн. З'являється Соломон у супроводі п'ячату. Цар у парадному убранні. На його вродливому обличчі, облямованому короткою чорною бородою, вираз утоми й байдужості.

ЦАР. Йосафат, відвези мене кудись на вільне повітря. Мені потрібно хоча б кілька годин побути одному.

Йосафат відходить. Почет покидає зал. Натан і Ахісар залишаються з царем.

НАТАН. Який ти маєш намір відповісти фараону, Соломон?

ЦАР. Ще не знаю. Насувається війна. Страшна війна.

АХІСАР. Схоже, ти боїшся?

ЦАР. Так, я боюся.

АХІСАР. Всьому є межа. Якщо ти й цього разу підеш на поступки, тебе ніхто не зрозуміє. Країні потрібен не поет, а цар, здатний захищати її інтереси і розширювати її територію.

ЦАР. Це твоя думка, Ахісар?

АХІСАР. Це думка армії. Вона хоче воювати.

ЦАР. Дуже добре, що у нашої армії такий бойовий дух. Але постарайся зрозуміти, що у держави можуть бути й інші завдання, окрім захоплення територій. Нам треба удосконалити писемність, впорядкувати суди, забезпечити удів і сиріт, побудувати будинки і зробити безліч інших справ. Для цього потрібен мир.

АХІСАР. Але не будь-якою ціною. Я тебе чесно попередив. Прощавай. *(Виходить, не поклонившись)*.

НАТАН. Наш славний Ахісар хоробрий та гарячий, але не дуже розумний. Не варто на нього гніватися.

ЦАР. З кожним днем у мене все менше односторонніх думок. Скоро я залишусь в повній самоті.

НАТАН. Мій хлопчик, ти погано виглядаєш. Що тебе гнітить?

Соломон мовчить.

Ти все рідше став мені довіряти.

ЦАР. Я люблю тебе, як і раніше, але – немає сенсу приховувати – наші шляхи розходяться.

НАТАН. Так, на жаль. *(Помовчавши)*. Що у тебе відбувається з Астіс?

ЦАР. З Астіс? Нічого.

НАТАН. Ось саме на це вона і скаржилася.

ЦАР. Тобі?

НАТАН. Чому ні?

ЦАР. Я дуже втомився. До побачення.

НАТАН. *(Залишаючись сидіти)*. Так яку ж відповідь ти даси фараону?

ЦАР. Я ще не вирішив.

НАТАН. Не хитруй, Соломон.

ЦАР. Я не віддам йому жодного міста і не стану платити данини.

НАТАН. Але ти поступися у головному. Мені здається, я вже чую спів каменотесів, які споруджують храми чужим богам.

ЦАР. Ти знову про це...

НАТАН. Так, знову.

ЦАР. Зрештою, свободи поклоняться іншим богам вимагає фараон, а не я.

НАТАН. Схоже, однак, що ця вимога тебе не дуже обурює.

ЦАР. Натан, ще три роки тому ти проводив богослужіння у жалюгідному наметі. Все ритуальне начиння нашого народу тоді містилося на скрипучому возі, якого тягала худа ослиця. Тепер я збудував перший у нашій історії храм, який всі визнають найпрекраснішим на землі. Чого ще ти від мене бажаєш?

НАТАН. Віддай ворогам міста, плати данину, продай половину народу у рабство, але збережи віру в єдиного бога. Адже народ об'єднує не мова, не територія, і тим більше не царі, а віра.

ЦАР. Ти знаєш, я проти віри. Я лише проти того, щоб її нав'язували силою.

НАТАН. Життя змушує нас йти на компроміси. Ти, наприклад, побудував прекрасний храм, хоча – між нами – не віриш в бога.

ЦАР. У мене були на те свої причини.

НАТАН. Так, я знаю, ти любиш будувати і упорядковувати. Але чи потрібно це? Наші предки споконвіку були і залишаються вільними скотарями і розкидають свої намети там, де їм заманеться. Навіщо прив'язувати їх до землі? Навіщо кочівнику будинок і горód? Тобі здається, що ти будуєш, але насправді ти руйнуєш – так, Соломон, руйнуєш наші традиції і засади. Народ тобою незадоволений.

ЦАР. Особливо, якщо його підбурюють.

НАТАН. Не пручайся. Поступися нам і цього разу. Адже я і ті, хто зі мною, - сильні.

ЦАР. Ні, Натан. Я хочу бути самим собою, а не тим, ким мене хочуть бачити інші.

НАТАН. Соломон, я люблю тебе, як сина. Я виростив тебе, розчистив тобі шлях до влади, прибрав законних спадкоємців, звів тебе на трон...

ЦАР. Будь же і зараз зі мною, і ми залишимося друзями. Ось тобі моя рука.

НАТАН. *(Не приймаючи руки)*. Ти не поступися?

ЦАР. Ні.

НАТАН. Тоді тобі недовго залишилося бути царем. Мені шкода тебе, Соломон. *(Виходить)*.

Входить Астіс. Соломон зустрічає її поклоном.

ЦАР. Мир великій цариці!

АСТІС. Знову церемоніальний уклін і знову «велика цариця!» Невже не можна просто поцілувати в губи і сказати: «Здрастуй, мила!»? Або хоча б просто «Здрастуй, Астіс!»

ЦАР. Здрастуй, Астіс.

АСТІС. Я щаслива, що нарешті домоглася аудієнції у власного чоловіка. *(Сідає)*. Мені потрібно з тобою поговорити.

ЦАР. Я втомився. Твій батько знову загрожує війною, державна рада засідає без перерви, мої колишні друзі хочуть

мене зрадити... Я не розташований зараз з'ясовувати подружні стосунки.

АСТІС. Виходячи заміж, я не так уявляла собі наше життя.

ЦАР. Звичайна омана. Ти ж розумна жінка і повинна була розуміти, що наш шлюб – це всього лише символ примирення двох країн, спроба подолати вікову ворожечу...

АСТІС. Я знаю, ти одружився б і на мавпі, якби вона була дочкою фараона. Але хіба я схожа на мавпу? Забудь свої клятві державні інтереси, подивися на мене очима звичайного чоловіка і скажи – хіба я не створена для кохання?

ЦАР. Так, Астіс, ти створена для любові. Ти – але не я.

АСТІС. Але чому?

ЦАР. Розум і досвід вбивають почуття. Ще не зазнавши початку, я вже знаю, яким буде кінець, а хіба можна любити, коли знаєш все наперед? Адже пристрасть завжди хоч трошки божевільна, нелогічна, нез'ясовна і невідгідна. Ймовірно, тому й неможлива пристрасть у шлюбі.

АСТІС. Ти пишаєшся тим, що побудував тут кілька будівель, а в наших столицях вже тисячу років тому височіли прекрасні палаци і храми. Але я погодилася жити серед скотарів, в цьому зубожілому містечку, де немає не тільки співаків, художників, музикантів, але не можна навіть знайти пристойного перукаря. Я погодилася на це тому, що любила тебе і думала, що й ти мене любиш. Виходить, все було марно?

ЦАР. Я не знав, що тобі так ненависна моя столиця.

АСТІС. Ти – великий цар, але царство твоє мізерно. Обіпрись на мене. Я можу дати тобі військо, вплив, золото, а з часом – і єгипетську корону. Перед твоїм розумом і моєю силою схилиться півсвіту.

ЦАР. Але мені не потрібно півсвіту, Астіс. З мене вистачить мого маленького царства.

АСТІС. Твого царства? А втримаєш ти його? Подивися правді в очі. Трон твій хитається, священники незадоволені, армія нарікає, полчища ворогів чекають тільки приводу, щоб перейти кордон. А ти безсило спостерігаєш за наближенням краху, не маючи мужності покарати навіть явних зрадників.

ЦАР. Справа не в мужності, Астіс.

АСТІС. Так, я знаю, ти не любиш крові. Але зволікати не можна, Соломон. Влада втрачає велич, якщо її перестають боятися. А тебе не бояться ні всередині країни, ні за її межами.

ЦАР. Час уже пізній, і, право, мені потрібно відпочити.

АСТІС. І це все, що ти можеш мені сказати?

Цар мовчить.

Я кажу тобі про кохання, про готовність на будь-які жертви, а ти відповідаєш тільки, що хочеш спати?

ЦАР. Але я справді хочу спати.

АСТІС. Соломон, мені шкода тебе. Ти схожий на засохле дерево. Ти не віриш у кохання, а, може, і ні в що не віриш. Ти ніколи тепер не смієшся. Ніколи.

Цар не відповідає.

І ти дуже самотній. Хіба я не права?

Цар не відповідає.

Я прошу – не заради себе, а заради тебе – йдемо зараз до мене. Що б там не стверджували мудреці, але і чоловік і жінка можуть знайти щастя тільки в обіймах один одного. Все інше неважливо.

Цар мовчить. Астіс бере його за руку.

Йдемо?

ЦАР. Астіс, я зараз відчайдушно потребую союзників, і ти можеш ним стати. Допоможи мені, але не вимагай натомість неможливого. Я не хочу йти до тебе.

АСТІС. (*Жорстко*). Скажи правду – чи не стоїть за твоєю ухильністю інша жінка?

ЦАР. Ні.

АСТІС. Невже ти не хочеш піти мені назустріч навіть в малому? Адже ти знаєш: варто мені сказати єгипетському послу хоч слово, і ти опинишся в пастці.

ЦАР. Роби, як хочеш.

АСТІС. Запам'ятай: якщо причина твоєї холодності в тобі одному, я буду продовжувати сподіватися, але якщо...

Входить Йосафат.

ЙОСАФАТ. Прошу вибачення, цариця. (*Соломону*). Колісниця готова.

ЦАР. Дякую, друже мій. (*Цілюючи Астіс руку*). Я прошу у цариці дозволу піти. Нехай сон твій буде спокійний, а пробудження радісним, як ранкові пісні дівчат на березі Нілу. (*Йосафату*). Накажи прикрасити покої великої цариці квітами.

Цар швидко виходить. Йосафат услід за ним. Астіс залишається одна.

2. Зустріч

*Лужок, оточений кипарисами. Вдалині зеленіють гірські схили, вкриті виноградниками.
Ранній весняний ранок, сонце ще не зійшло. Цар у задумі сидить на грубій кам'яній лаві.
Йосафат спостерігає за ним.*

ЙОСАФАТ. Про що ти задумався? Про війну? Про змову? Про вимоги фараона?

ЦАР. Я просто дивлюся на мурашник – вічний для нас докір і загадку.

ЙОСАФАТ. *(Підходить до Царя і разом з ним спостерігає за мурашником).* Що це загадка, я згоден. Але чому докір?

ЦАР. Поглянь на мурашку. У нього ні начальника, ні наглядача, але він невтомно трудиться. Ї не для себе, а на загальну користь.

ЙОСАФАТ. Люди теж трудяться.

ЦАР. Тільки якщо їх змушують. Людський мурашник тримається на примушуванні. Чи навчаться люди коли-небудь обходитися без насильства? Або воно закладено в їх природі, як працьовитість в інстинкті мурашки?

ЙОСАФАТ. Ти не правий. Люди ненавидять насильство.

ЦАР. Хіба ти не бачиш, що діється навколо?

ЙОСАФАТ. Ї все ж, людина від природи добра.

ЦАР. Кожна людина окремо, може й добра. Але людство в цілому – жорстоко. Поміркуй сам – я припинив війни, заборонив людські жертви в храмах і зупинив смертні кари. Я намагаюся спиратися не на силу, а на розум. Ї що ж? Ні в кого ще не було стільки ворогів, як у мене.

ЙОСАФАТ. Великий Цар...

ЦАР. *(Поморщившись).* Залиш. Перестань хоча б тут величати мене цим безглуздим титулом.

ЙОСАФАТ. Ти втомився, Соломон, і тому жовчний.

ЦАР. Плисти проти течії важко не тільки тому, що майже не просуваєшся вперед. Головне, що ні на хвилину не можна зупинитися і перепочити. Ї все частіше я запитую себе – а чи є сенс у моїй праці?

ЙОСАФАТ. Ти хочеш відступити?

ЦАР. Не знаю. Найчастіше я безсилий навіть у дрібницях. Наприклад, Ахісар, мій ворог, носить пишний титул «Друг царя», а ти, мій справжній друг і моя права рука, – ти ніхто, ти просто Йосафат.

ЙОСАФАТ. *(Усміхаючись).* Це твій недогляд. Ти повинен присвоїти мені титул «Права рука царя», або, ще краще, «Ліва нога». Тоді свої розпорядження я буду закінчувати словами: «Так хоче ліва нога царя».

ЦАР. *(Посміхаючись).* Клянуся, ми так і зробимо!

ЙОСАФАТ. *(Стаючи серйозним).* Зріє змова, Соломон. Що ти маєш намір зробити?

ЦАР. *(Байдуже).* Нічого.

ЙОСАФАТ. Мені здається іноді, що ти ніби навмисне не помічаєш загроз ворогів.

ЦАР. *(Помовчавши).* Ну добре. Поговоримо про справи. Я не даремно наказав влаштувати послу Єгипту тридцятиденний бенкет.

ЙОСАФАТ. Але ж так зустрічають тільки справжніх друзів!

ЦАР. Правильно. Ї нехай слух про це якомога швидше дійде до Ассирії. Вона не захоче нашої дружби з їх вічним супротивником і запропонує нам союз. А поки готуй про всяк випадок країну до війни. Ї покvapся. Коли скінчиться бенкет, може початися похмілля. Нас відділяють від вторгнення тридцять днів.

ЙОСАФАТ. Слухаю, великий цар!

ЦАР. Ти знову за своє. Невже хоча б тут не можна забувати про етикет?

ЙОСАФАТ. Це не етикет, друже мій. Я дійсно вважаю тебе великим.

ЦАР. Не сміши мене, Йосафат. Подивися тверезим поглядом, і ти побачиш, що твій «великий цар» володіє лише крихітною смужкою землі, затиснутою між двома могутніми державами. Натовпи задержуватих кочівників, готових перерізати один одному глотки через облізлого барана, десяток сіл, пишно іменованих містами, могутній торговий флот з чотирьох суденець, жодного військового корабля – ось країна, якою керує твій «великий» цар.

ЙОСАФАТ. Чи не занадто ти згущуєш фарби?

ЦАР. Я просто знаю наше місце. Ми не ліквідуємо царств, не знищимо цілі народи, не спорудимо гігантських, але безглузких пам'ятників. Що ми можемо? Хіба що винайти перший в світі алфавіт і написати книги, з яких нащадки дізнаються, що боротьба пристрастей, буяння духу і невдоволення собою завжди були притаманні людині?

ЙОСАФАТ. Хіба цього мало?

ЦАР. Ні, не мало. Але для цього треба перестати кочувати, треба осісти, закріпитися. У кочівника не може бути мистецтв і ремесел, шкіл і лікарень, храмів і театрів. У нього тільки батіг, у нього тільки худоба, і худоба гонить за собою людину у вічних пошуках прожитку. Ось чому я, не віруючий ні в якого бога, вирішив

збудувати храм. Тепер він вже стоїть, і поряд з ним місто, і у місті муляри, ковалі, ткачі, і, найголовніше, вчителі, а навколо сади і виноградники. Тепер у нас не тільки свої стада, у нас є земля, яку треба захищати.

ЙОСАФАТ. *(Переконано).* Соломон, ти великий, і тебе будуть пам'ятати вічно.

ЦАР. Хто і чому мене буде пам'ятати? Адже були свого часу держави і володарі дійсно великі. Де вони? Забуті. Забувається все...

Сходить сонце. Звучить музика. Це мелодія пісні царя, в основу якої покладені слова, написані, за переказами, Соломоном.

ЙОСАФАТ. Сонце сходить.

ЦАР. Сходить сонце і заходить сонце,
І ось знову зійти поспішає воно,
Все рухається – але чи є в цьому мета?
Адже нам одну мить лише дано.

Все повторюється і все проходить,
Все марнота, на чому наш світ стоїть.
Все кружляє в нескінченному хороводі,
Все повернеться на круги свої.

Світ дуже старий – вже було те, що буде.
Що робилося, те здійснилось знов.
Все повториться: люди, царства, долі,
І буде хліб рости і литися кров.

Але все забудеться – що буде і що було –
Страждання, подвиги, походи, міста,
Поглине все безмовна могила,
І все пройде, зітреться без сліду.

Однакове всім – одне, всім рівний жереб,
Помре і раб і цар, рятунку немає.
Ніхто не згадає, був я чи не був.
Все прах і тлін, все марнота марнот.

ЙОСАФАТ. *(Торкає зануреного в роздуми Соломона за плече).* Пора повертатися. Тебе чекають.

ЦАР. *(Стомлени).* Я знаю. Мене завжди чекають.

Десь за кипарисами чується голос дівчини, яка наспівує пісню. Пісня поки що без слів, але дзвінкий голос сповнений радості і безпричинного щастя.

ЙОСАФАТ. Якійсь ранній пташці теж не спиться. Йдемо.

ЦАР. *(Робить кілька кроків, але зупиняється).* Почекаємо трохи.

Цар і Йосафат відходять в сторону. З'являється Суламіф – зовсім ще юна дівчина. Вона боса, на шії намисто з ягід. В руках у неї польові квіти.

СУЛАМІФ. Знову ранок дарує мені діамантові роси,
Сонце золотом ллється, теплом бурштину,
М'яко світить гаїв смарагдова розсип,
І рубінами яскраво палає зоря.

П'яний вітер вином солодко голову крутить –
Трепет в крові струмує при кожному ковтку.
Радість бродить у жилах, пісня рветься назовні,
Цілий світ розкривається в кожному квітку.

Знову ранок томить очікуванням щастя,
Дражнить вічною загадкою постаючого дня,
Адже кожну мить доля може у двері постукати,
Радість чи горе вона принесе для мене?

Знову ранок...

*Зауважує захожих і від несподіванки тихо скрикує. Пісня обривається,
але музика ще довго продовжує звучати.*

ЦАР. Не бійся, мила, співай.

СУЛАМІФ. Хто ви?

ЦАР. Тебе і справді так тішить цей ранок?

СУЛАМІФ. Звичайно! Ти тільки подивися навколо!

ЦАР. *(Озираючись).* На що я повинен подивитися?

СУЛАМІФ. На що? Дивись – в тихій воді відображаються хмари... білка скаче по гілках... Діловито гуде помаранчевий джміль... Невже не бачиш? А мій мурашник? Хіба це не диво?

ЦАР. Він твій?

СУЛАМІФ. Звичайно. Я за ним доглядаю. Дякую, що ви його не чіпали.

ЦАР. Але має ж бути у твоїй радості якась причина?

СУЛАМІФ. Причина повинна бути у печалі. А якщо нічого не трапилося, треба бути щасливим.

ЦАР. Чому?

СУЛАМІФ. Я не знаю. Просто у всього на світі є своє призначення. Ти ще запитай, чому сонце світить.

ЦАР. А дійсно, чому?

СУЛАМІФ. А тому, що якщо йому не світити, то це буде вже не сонце.

ЙОСАФАТ. *(Посміхаючись).* Вчися мудрості, Соломон.

СУЛАМІФ. І так у всьому: струмок дзюрчить, мигдаль цвіте, людина радіє – і все це тому, що так повинно бути. Ти все ще не розумієш? *(Дзвінко сміється).* Який же ти дурний!

ЙОСАФАТ і СОЛОМОН теж сміються.

ЙОСАФАТ. *(Цареві).* Пташка дала тобі гарний урок.

ЦАР. Як звуть тебе, дівчино?

СУЛАМІФ. Суламіф. Я вартую тут виноградник. А тебе?

ЦАР. Соломон.

СУЛАМІФ. Неправда. Такого імені-то і немає.

ЙОСАФАТ. Як немає? А цар?

СУЛАМІФ. Так воно у нього не ім'я, а прізвисько, ви що, не знаєте? Адже «Соломон» означає «мир». А по-справжньому його звати... Забула. Ніхто не пам'ятає.

ЦАР. Це виноградник твого батька?

СУЛАМІФ. *(Сміється).* Ну подивись на мене – хіба я схожа на власницю виноградника? Який ти смішний!

ЦАР. *(Заражаючись її сміхом).* Я і справді смішний і дурний. Хто ж твій господар?

СУЛАМІФ. О, це вельми поважний птах. Він кухар. Кухар у самого Ахісара, Друга царя! А за виноградником стежить його управитель, злющий, як звір. Якщо він вас тут побачить, вам здорово потрапить.

ЙОСАФАТ. *(Посміхаючись).* Як ти думаєш, Соломон, не краще нам утекти, поки не пізно?

ЦАР. А може, він нас пожаліє?

СУЛАМІФ. *(Переконано).* Ну ні, ви його не знаєте. Він терпіти не може чужинців, а я навіть не запитала, хто ви такі.

ЦАР. Ми бідні пастухи і нікому не завдамо шкоди.

СУЛАМІФ. Ви – пастухи? *(Бере Царя за руку).* Ні, Соломон, ти не пастух. Плащ на тобі, правда, з простої тканини, але руки у тебе білі і м'які, і обличчя не попалене, як у мене, сонцем. Ти, напевно, писар.

Хоче відняти руки, але ЦАР їх не випускає.

ЦАР. Так, мила, ти вгадала. Я не пастух. Але я – син пастуха. І, присягаюсь, на цей раз кажу тобі правду.

СУЛАМІФ. Ви, напевно, бажаєте пити? Я принесу води.

ЦАР. *(Утримуючи її).* Не йди, Суламіф.

СУЛАМІФ. Я швидко. *(Виривається, хапає глечик і тікає).*

ЙОСАФАТ. Ми так повні турбот, що ніколи
Уповільнити крок і подивитися навколо.

Турботами наповнене життя
Часу немає на обдумане буття.

ЦАР. Нам ніколи підмітить наяву
Як білка ховає жолуді в траву.

За справами не помічаємо ми,
Як білка горіх підбрала з трави.

ЙОСАФАТ. І ніколи застигнути у тихих вод,
Що вдень горять, як зоряний небосхил.

І в сонячній світлі не маємо часу
Побачить зірки, котрі з місяцем разом.

ЦАР. І ніколи на дівчину поглянути,
Що плавно нам назустріч тримає шлях.

Бракує часу озирнутись на красу
На гарну, на танцюючу, босу.

І брак часу дивитися, як перейде

Немає й хвилини чекати, що губи

Її посмішка з очей на червоний рот.

Услід за очима всміхатися будуть.

РАЗОМ.

Яке життя убоге, якщо ніколи
Уповільнити крок і подивитися навколо!

Пусте і бідне те життя,
Коли не маєш часу на буття! (1)

*Через дерева чуються удари хлиста і стогін дівчини. З'являється НАГЛЯДАЧ.
Він тягне за собою Суламіф.*

НАГЛЯДАЧ. Чому ці волоцюги хитаються по чужому винограднику?

СУЛАМІФ. Вони не зробили нічого поганого, пан. Винна я сама.

НАГЛЯДАЧ. Я бачу. Замість того, щоб прогнати, ти поїш їх хазяйською водою.

ЙОСАФАТ. Послухай, о пане...

НАГЛЯДАЧ. Не лізь не в своє діло! (Б'є Суламіф. Цар, збліднувши від гніву, вириває у нього хлист і завдає йому кілька ударів. Приголомшений наглядяч навіть не намагається пручатися).

ЦАР. (Шпурляючи хлист в сторону). Геть звідси!

НАГЛЯДАЧ. Ви за це поплатитеся! (Уходить).

СУЛАМІФ. Що ти наробив? Зараз він приведе сюди господаря і слуг із зброєю! Ідїть, швидше ідїть!

ЦАР. Так, нам пора. (Йосафату). Іди, я зараз.

Йосафат йде.

Суламіф, я не знаю, побачимося чи ми ще коли-небудь. Але перш ніж розлучитися, я хочу подякувати тобі.

СУЛАМІФ. (Здивовано). За що?

ЦАР. Попроси в мене чого хочеш. Я можу зробити для тебе багато.

СУЛАМІФ. А якщо попрошу, виконаєш?

ЦАР. Даю слово.

СУЛАМІФ. Прийди сюди ще раз. Коли-небудь. Коли тобі важко буде. Може бути, я зможу допомогти тобі.

ЦАР. Ти – мені?

СУЛАМІФ. Мені так шкода тебе – ти добрий і привітний, а обличчя твоє сумне, і в очах сховалася втома. Ось ти захистив мене зараз від наглядяча, і мені так само хочеться захистити тебе від твоїх бід.

ЦАР. Суламіф, ти сама розумієш, що говориш?

СУЛАМІФ. Пам'ятай – я чекаю.

Суламіф йде. Повертається Йосафат.

ЙОСАФАТ. Швидше, цар. Давно пора.

ЦАР. Ще хвилину...

ЙОСАФАТ. Треба їхати.

ЦАР. (Зітхає). Так, треба. (Робить крок, але зупиняється). Залишися і потурбуйся, щоб їй не зробили нічого поганого.

Уривається Суламіф і кидається до Соломона.

СУЛАМІФ. Біжіть! Вони йдуть! Бережи себе! Вони вб'ють вас!

НАГЛЯДАЧ. (Входячи). Господар, сюди! Ці пройдисвіти тут!

Поляну з усіх боків оточують слуги зі зброєю. Входить ГОСПОДАР виноградника.

Суламіф притискається до Соломона, намагаючись прикрити його своїм тендітним тілом.

Слуги піднімають кийки. Соломон м'яко відводить дівчину і робить кілька кроків назустріч Господареві.

Той в подиві і страху дивиться на нього.

ГОСПОДАР. Великий цар!!

Падає на коліна. Керуючий і слуги кидають зброю і слідуєть його прикладу. Тільки уражена

Суламіф продовжує стояти.

СУЛАМІФ. Ти – цар?

ГОСПОДАР. На коліна, дурна! Великий цар, прости нас. Ї не звертай уваги на дівчисько – вона у нас

ненормальна. Замість того, щоб відганяти птахів, вона їх годує. Хіба так охороняють виноградники?

СОЛОМОН. Так, Суламіф, я цар...

СУЛАМІФ. Яка шкода... А я, дурна, хотіла тобі допомагати... Яка шкода...

Суламіф утікає. Цар хоче піти за нею, але Йосафат утримує його, нагадуючи про готову колісницю.

3. Заколот

Зал у палаці. Йосафат і Ахісар чекають царя, щоб почати засідання Державної Ради. Нетерплячий Ахісар крокує вперед і назад, кидаючи презирливі погляди на Йосафата, який скромно сидить у кутку. Входить Соломон. Йосафат зустрічає його глибоким поклоном, Ахісар – зневажливим кивком.

ЦАР. Чому немає Натана?

(Мовчання).

Чим займається зараз посол?

ЙОСАФАТ. З ранку він радиться з царицею.

ЦАР. Неможна було цього допускати. Астис не слід втручатися в державні справи... *(Потеплілим тоном).* Чи все готово до прийому нашої господині мурашника?

ЙОСАФАТ. Ти питаєш про це в третій раз. Дівчина ще не знає навіть, що ти хочеш взяти її в палац.

Неквапливо входить Натан, як завжди, величавий і непроникний.

ЦАР. Що я бачу? Великий пророк сходить до колишнього царя.

НАТАН. Невдалий жарт, Соломон. Ти ще царюєш.

ЦАР. Через непорозуміння. Два дні тому ти пророкував, що це триватиме недовго.

НАТАН. Не поспішай. Мої пророцтва завжди збуваються. *(Умощується і поблажливо дає команду).*

Можеш починати, Соломон.

Пауза.

ЦАР. Йосафат, Державна Рада слухає тебе.

АХИСАР. Чому його, а не мене?

ЦАР. У тебе важливі новини?

АХИСАР. Важливі чи неважливі, але право першого голосу належить мені.

ЦАР. Чому?

АХИСАР. Тому що я – це я. Так було заведено ще при Давиді.

ЦАР. Добре, Ахісар. Раз ще при Давиді було заведено, що ти – це ти, ми слухаємо тебе.

АХИСАР. *(Зім'явши).* Власне, першого слова я вимагав лише з принципу...

ЦАР. Я розумію. Тепер, коли ти вже виступив, нехай про справи в країні нам розповість Йосафат.

ЙОСАФАТ. Новини не дуже веселі. У столиці розпочинається заколот.

Пауза.

ЦАР. Продовжуй, друже мій.

ЙОСАФАТ. Озброєна юрба підпалює житниці і грабує будинки. До місця заворушень вислана стража.

ЦАР. Все це дуже дивно... Що думають з цього приводу члени Ради?

Пауза.

Чому ти мовчиш, Йосафат?

ЙОСАФАТ. Першим у нас забрав перевагу висловлюватися вельмишановний Ахісар, Друг Царя.

АХИСАР. На цей раз я охоче поступаю своє право тобі, вчений Йосафат.

ЦАР. Твоя думка, Натан?

НАТАН. Про мирські справи у мене немає думки. Я можу лише молитися богу, щоб він відвів від держави цю страшну небезпеку.

ЦАР. Мені здається, що небезпека не така вже велика. Я не сумніваюся, що наш славний полководець Ахісар без великих зусиль розтрощить заколотників.

АХИСАР. Я б без великих зусиль остудив найгарячіші голови, якби в мене були хоча б кілька тисяч солдатів.

ЦАР. *(Помовчавши).* У такому випадку, в столицю треба викликати війська.

ЙОСАФАТ. Оголяти кордон перед самою війною?

АХИСАР. З яких це пір писарі стали розбиратися в стратегії? Кілька відкликаних полків не послаблять нашу міць.

ЙОСАФАТ. Щоб розігнати жменьку підбурювачів, вистачить і варти.

НАТАН. *(Як би про себе).* Боюся, як би хвилювання не розрослися.

ЦАР. Столицю не можна залишати беззахисною. Викличемо війська.

ЙОСАФАТ. Великий цар!

ЦАР. *(Не звертаючи уваги на Йосафата).* Тому я доручаю тобі, Ахісар, негайно скласти список полків, які потрібно викликати, і подати мені на затвердження. Я заздалегідь схвалюю твій вибір.

АХИСАР. *(Кидаючи крадькома торжествуючий погляд на Натана).* За списком справа не стане. *(Бере шматок папірису, швидко накидає кілька рядків і вручає його цареві. Соломон, навіть не глянувши на список, передає його Йосафату).*

ЦАР. Йосафат, заготов за цим списком наказ від мого імені.

Шанобливо зігнувшись, входить Писець, вручає Йосафату сувій і зникає. Йосафат розгортає сувій і у хвилюванні встає.

Що трапилося, Йосафат?

ЙОСАФАТ. Єгипетський посол відмовляється від продовження тридцятиденного бенкету і вимагає негайної згоди на його вимоги. Якщо через годину на них не буде відповіді, він покине столицю, оголосивши нам війну.

Мовчання.

АХІСАР. Ну от, Соломон. Хочеш чи не хочеш, тепер тобі доведеться воювати. Твій батько вів десятки воєн, а ти досі не зважився почати одну-єдину. Тепер спробуєш і побачиш, що це не так вже й страшно.

ЦАР. Всьому свій час, Ахісар. Час насаджувати і час виривати насажене; час вбивати і час лікувати; час руйнувати і час будувати; час любити і час ненавидіти; час війни і час миру.

АХІСАР. А зараз який час?

ЦАР. *(Не відповідаючи воєначальнику, звертається до Йосафата).* Піди до посла і спробуй умиротворити його.
Йосафат виходить.

Хотів би я знати, хто влаштував послу зустріч з Астис.

НАТАН. Ти хочеш взяти до палацу дівчину. Цариці це не подобається. Піди скажи їй, що це був помилковий слух.

ЦАР. Але це правда, Натан. І це моя особиста справа. Її недоречно обговорювати на Державній Раді.

НАТАН. *(Непохитно).* У царя не може бути особистих справ. Помириш з Астис.

ЦАР. Це нічому не допоможе. Фараон все одно почне війну, як тільки повернеться посол. Астис, як і всяка жінка, схильна перебільшувати свій вплив на чоловічі справи.

ЙОСАФАТ. *(Входячи).* Сюди направляється велика цариця.

ЦАР. Я сам вийду до неї. Що посол?

ЙОСАФАТ. Відмовився мене прийняти.

Пауза.

ЦАР. Накажи знайти Еліава і чекай мене тут.

Йосафат виходить.

Засідання Ради закінчено. Я вас більше не затримую. *(Виходить).*

АХІСАР. Ти чув? Нас «не затримують». Йому потрібен тільки Йосафат та цей ще його улюбленець – Еліав.

Нічого, через три дні прийдуть мої полки...

НАТАН. *(Задумливо).* Я не впізнаю сьогодні Соломона. Він знову швидкий, рішучий, майже веселий, хоча не може не розуміти, що він стоїть на краю загибелі. Що сталося?

АХІСАР. Яка нам різниця, Натан? Важливо, що ми пробили пролом в його хваленій мудрості.

НАТАН. Я в цьому не впевнений.

АХІСАР. Навіть якщо він і передумає, я таємно пошлю до війська власних гінців, і полки рушать сюди проти його волі. А тоді побачимо, хто кого.

Входить Йосафат. Натан і Ахісар замовкають і покидають зал. Повертається Соломон.

ЙОСАФАТ. Що цариця?

ЦАР. Як завжди – благання і погрози. Але більше загроз.

ЙОСАФАТ. Може, тобі все-таки не варто брати сюди Суламіф?

ЦАР. Відмовитися від щастя заради загроз ревнивої жінки?

ЙОСАФАТ. Є й інші причини, Соломон. Чи буде твоє щастя щастям і для неї? Запитай себе і постарайся чесно відповісти: чи добре буде цій дівчинці у палаці, чи не затужить вона за своїм мурашником, за своїми пташками і білками? І найголовніше – чи буде вона тут у безпеці?

ЦАР. *(Помовчавши).* Нам ніколи зараз розмовляти, друже мій. Де Еліав?

ЙОСАФАТ. Зараз прийде.

ЦАР. Дай поки список Ахісара.

ЙОСАФАТ. Ось він. Але я повинен попередити...

ЦАР. *(Зупиняючи жестом Йосафата і пробігаючи список очима).* Чудово. Ахісар власною рукою накреслив імена бунтівних воєначальників. Не багато ж у нього прихильників! *(Повертаючи список Йосафату).* Цими молодцями треба зайнятися негайно. Одним пообіцяти чини і нагороди, інших налякати, третіх, якщо потрібно, заарештувати. Але я думаю, такої потреби не виникне.

ЙОСАФАТ. *(Схвально).* Буде зроблено.

Входить Еліав.

ЦАР. *(Обіймаючи юнака).* Еліав, ти мені потрібен. Я можу на тебе покластися?

ЕЛІАВ. Ти сумніваєшся в мені?

ЦАР. Ні. Але ти людина сильних пристрастей, і чим глибше прагнеш загнати їх всередину, тим легше можеш зламатися у вирішальну годину. Ми з тобою ще поговоримо про це, а зараз відповідай мені на одне питання. Можливо, я привезу до палацу дівчину. У неї будуть вороги. Чи можу я бути впевненим, що жодна волосина не впаде з її голови?

ЕЛІАВ. Можеш не турбуватися, великий цар.

ЦАР. Спасибі, мій хлопчик. А тепер піди і заарештуй посла.

ЕЛІАВ. *(Здивовано).* Посла? Посла самого фараона?

ЙОСАФАТ. *(З жахом).* Схаменися, Соломон! Ти розумієш, на що йдеш?

ЦАР. Еліав, ти повинен негайно взяти під варту посла і весь його по́чет. Я обіцяв йому тридцятиденний бенкет, і він отримує його.

ЕЛІАВ. Поводитися з ним шанобливо?

ЦАР. Навпаки, як можна погордливо й зухвало. Налякай його, скажи йому, що він – нікчемний хробак, якого згноять у в'язниці за те, що він насмілювався погрожувати мені, великому цареві. Скажи, що ми чекаємо посольство з дружньої Ассирії і укладемо з нею військовий союз. Перекрий всі дороги в Єгипет, щоб туди не дійшла жодна звістка від нас. Оточи арешт глибокою таємницею. Промовляй повсюдно, що посол продовжує бенкет.

ЕЛІАВ. Буде виконано. *(Відходить).*

ЙОСАФАТ. Соломон, це страшний ризик.

ЦАР. Нам нічого втратити, адже від'їзд посла означає війну. А тепер, побачивши такий крутий поворот, він зрозуміє, що ми його не боїмося. А раз не боїмося, значить, щось сталося. Натякни йому про швидке прибуття ассирійського посольства. Посол задумается. Але перш за все займися списком Ахісара.

ЙОСАФАТ. Все буде зроблено. *(Хоче піти).*

ЦАР. Почекай. *(Йосафат зупиняється).* Може, дійсно мені краще забути про Суламіф?

Йосафат мовчки опускає голову.

Дія друга

4. Кохання

Знайома галявинка, оточена кипарисами. Вечір. Суламіф сама.

СУЛАМІФ. У серці хворого вдень і вночі стогін,
Все не в злагоді, все не так,
Взяла у полон мене самотність,
Мўка гірка, порожнеча.

День все тягнеться, все не скінчиться,
Ї однією туга, і з людьми,
Бо часом у юрбі самотність
Удвічі мучить і томить.

Ах, як виплакати горе хочеться,
Думки сумні палять вогнем,
Той зрозуміє тебе, самотність,
Хто хоч коротку мить був удвох.

Входять Наглядач і Йосафат. Суламіф злякано вклоняється Наглядачу.

СУЛАМІФ. Прости, пане. Я задумалася і не помітила тебе.

НАГЛЯДАЧ. *(Раболіпно схилиючись перед дівчиною).* Це я винен, пані, що посмів відвернути тебе від твоїх думок.

СУЛАМІФ. *(Здивовано).* Якій пані ти вклоняєшся, пане?

НАГЛЯДАЧ. *(Не розгинаючись).* Тобі, пані.

ЙОСАФАТ. *(Посміхаючись).* Суламіф, великий цар дарує тобі цей виноградник з усіма прилеглими землями і з наглядачем на додачу.

СУЛАМІФ. Мені?!

НАГЛЯДАЧ. Так, пані. Я чекаю твоїх наказів.

СУЛАМІФ. *(Розгублено).* Пан...

ЙОСАФАТ. Ти не повинна більше називати його паном.

СУЛАМІФ. А як?

ЙОСАФАТ. Як він звертався до тебе колись?

СУЛАМІФ. Зазвичай він називав мене... *(Зупинившись)* «дурна».

ЙОСАФАТ. У такому випадку, клич його йолопом. *(Наглядачу).* Пішов геть.

НАГЛЯДАЧ. Слухаю, пане. *(Задкуючи і вклоняючись, іде).*

СУЛАМІФ. А де Соломон? Тобто... великий цар. Він прийде?

ЙОСАФАТ. *(Помовчавши).* Цар шле тобі привіт і просить прийняти цей срібний ланцюжок і золоту пов'язку.

СУЛАМІФ. *(Щаслива).* Значить, він мене не забув! Але краще б прийшов сам. Ї навіщо мені виноградник?

ЙОСАФАТ. Тепер тебе ніхто не посміє скривдити.

СУЛАМІФ. А коли прийде Соломон?

Йосафат не відповідає.

Я чомусь весь час його чекаю, хоча і знаю, що раз він цар, то... *(З надією).* А може, він все-таки не цар?

ЙОСАФАТ. Він цар... Ї тому він не прийде до тебе.

СУЛАМІФ. *(Сумним відлунням).* Не прийде.

ЙОСАФАТ. Ти повинна зрозуміти – у нього важливі державні справи. Насувається війна...

СУЛАМІФ. Війна...

ЙОСАФАТ. У нього впливові вороги...

СУЛАМІФ. Невже у Соломона можуть бути вороги?

ЙОСАФАТ. Ї якщо Соломон візьме тебе у палац, вони можуть погубити тебе.

СУЛАМІФ. Мене? За що?

ЙОСАФАТ. За те, що ти добра і гарна собою. За те, що ти сподобалася царю.

СУЛАМІФ. *(З надією).* А може, він ще прийде? Адже він обіцяв.

ЙОСАФАТ. Не чекай його, Суламіф. Так буде краще для тебе. Прощай.

Йосафат і Суламіф ідуть. Входить Соломон.

ЦАР. *(Один).* Знову черемха п'янить,
І солов'ями ніч дзвенить.
Знову весна серця тривожить,
Знову надіями манить.
Знову прозоре листя
Сплели нечутно мережива.
І шепочуть губи всіх закоханих
Прості, вічні слова.

Бджола сідає на квітку
І в кожній гілці бродить сік.
Лише сад засохлий за огорожею
Сумує, забутий і самотній.

Миготять дні, біжать роки,
Не залишаючи нам сліду.
Завжди мене обходить повз
Квітучих весен череда.

СУЛАМІФ. *(Входячи).* Ти тут! *(Кидається до Соломона).*

ЦАР. Я обіцяв прийти і я прийшов.

СУЛАМІФ. А я обіцяла чекати і чекаю. Вже цілих три дні. Думаєш, це було легко?

ЦАР. Мені це було важко. Я, як п'яний, бродив ці дні по палацу і весь час чув твій сміх і твій спів.

СУЛАМІФ. Ах, Соломон, чому ти цар? Я весь час думаю – як я зможу бути потрібною цареві? Як мені тебе втішити? Чим допомогти?

ЦАР. Тобі не треба ні про що думати, потрібно бути тільки поруч, весь час поруч. Скажи, ти поїдеш до мене?

СУЛАМІФ. *(Злякано).* У палац? Ні! Я боюся...

ЦАР. Чого?

СУЛАМІФ. Я... Йосафат сказав... Не знаю. Хіба нам погано тут, в нашому винограднику?

ЦАР. Виноградник далеко, а мені не хочеться розлучатися з тобою ні на хвилину. Навколо мене тільки вельможі і раби, а ти така справжня, така жива... З тобою сонце, весна, пісня, а я можу запропонувати тобі тільки палац.

СУЛАМІФ. Ти тепер моє сонце, моя весна і моя пісня.

ЦАР. Значить, ти згодна?

СУЛАМІФ. Ти ще питаєш? Бери мене і вези, куди хочеш! Чого ми чекаємо, любий? Чому я ще не твоя?

ЦАР. І чому я ще не твій?

Звучить музика – яскраво, святкова, дружна, спекотна, вибаглива. Це і є Пісня Пісень.

В основу її покладено слова, написані, за переказами, царем Соломоном. Кожну строфу і кожен рядок цієї пісні-танцю можна співати їм обом і разом, і окремо, і по черзі.

Поклади мене, як печатку,
Як печатку на серце твоє,
Як печатку на серце твоє,
Як кільце, на руку твою.

Розквітають яскраво квіти,
Ти до дому бенкету вводиш мене,
Прапор бенкету майорить над ним,
Це прапор – наша любов.

Нам не треба пишних палаців,
Гілки кедрів – дах для нас,
Кипариси – стіни для нас,
Зелень луки – ложе для нас.

І панує над світом любов,
І світла, як сонце, любов,
І дає нам щастя любов,
І сильніше смерті любов!

5. Ревнощі

Покої Астис в палаці. Пізній вечір. Натан сидить у кріслі, дивлячись на мерехтіння самотньої свічі у семисвічнику. Входить Ахісар.

НАТАН. Гонець від війська ще не прискакав?

АХІСАР. Чекаю з хвилини на хвилину. Думаю, що полки вже на шляху до столиці.

НАТАН. Де цар?

АХІСАР. Повинно бути, зі своєю новою наложницею.

НАТАН. Посол, як і раніше, бенкетує за зачиненими дверима?

АХІСАР. За офіційною версією, так. Що робиться насправді, ніхто не знає.

НАТАН. А Еліав?

АХІСАР. Як завжди, мовчазний і непідкупний.

Пауза.

Чому ти знову зайняв пост серед покоїв цариці? Будь ти молодший хоча б років на двадцять, я б не здивувався, але тепер...

НАТАН. Будь ти кмітливіший, то зрозумів би, що покої Астис – єдине місце, де ми не ризикуємо натрапити Соломона.

АХІСАР. Ах, ось воно що.

НАТАН. Але є й інші причини.

Входить Слуга, простягає Ахісару донесення і віддаляється.

АХІСАР. *(Зраділо).* Звістка з війська! *(Нетерпляче зриває печатку, розгортає сувій і пробігає його очима).* Прокляття!

НАТАН. Що трапилося?

АХІСАР. Восначальники відмовляються виступити проти Соломона.

НАТАН. Чому?

АХІСАР. *(Читаючи).* «Обсипані милостями великого володаря, ми лише з його повеління...» І так далі. Мерзотники! Хто б міг подумати?

НАТАН. *(Посміхаючись).* Соломон знову обвів нас навколо пальця. Він навіть не дав собі труда їх стратити, а поступив набагато витонченіше – зробив своїми прихильниками. Як це на нього схоже! Клянуся, учень перевершив учителя.

АХІСАР. Можна подумати, тебе це тішить.

НАТАН. Зрозуміло. Треба вміти цінувати по гідності блискучий хід, навіть якщо він зроблений супротивником. Як шкода, що ми в різних таборах...

АХІСАР. Не лий крокодилячі сльози. Раз вже ти вирішив проковтнути Соломона, треба зробити це швидше. Інакше він проковтне нас.

НАТАН. У таких справах не слід поспішати.

АХІСАР. Але не можна і нескінченно зволікати.

НАТАН. Ти можеш щось запропонувати?

АХІСАР. *(Виймаючи кинджал).* Ось. Простий і випробуваний засіб.

НАТАН. А варта?

АХІСАР. Переб'ємо.

НАТАН. І через півгодини народ нас розтерзає.

АХІСАР. *(Похмуро).* Плювати на народ. Скажи прямо – тобі шкода царя.

НАТАН. Так, я люблю Соломона. Я хочу його перемогти, але не знищити. І тільки якщо всі засоби будуть вичерпані... *(Помовчавши).* А тепер покинь мене – мені треба поговорити з Астис.

АХІСАР. Що тобі потрібно від цієї єгиптянки? Ти ж раніше не любив її.

НАТАН. Я вище від любові і ненависті. Для мене існують тільки шкода або користь.

АХІСАР. Я вмирав зі сміху, коли ти вчора розхвалював Астис цареві.

НАТАН. Ти це чув на власні вуха?

АХІСАР. *(Кілька роззублено).* Власними.

НАТАН. І ти розповів про це іншим?

АХІСАР. Зрозуміло.

НАТАН. На це я і розраховував.

АХІСАР. Навіщо тобі бути другом Астис? Цар тепер нікого і нічого не бачить, крім своєї Суламіфі. До речі, вона дійсно дуже мила. І – що саме дивне – нічого не клянчить. Ти помітив? Соломон готовий віддати їй півцарства, а вона тільки посміхається.

НАТАН. Найдивовижніше не це. Найдивовижніше, що у неї немає ворогів. Її всі люблять. Навіть ти, Ахісар.

АХІСАР. Зізнатися, я спочатку побоювався її. Але Суламіф нічого не замишляє, не планує і не домагається. Вона його просто кохає. Дивно, правда?

НАТАН. І все-таки, погодься – якщо вона захоче, то зможе добитися величезного впливу.

АХІСАР. Так, звичайно.

НАТАН. Так може, краще від неї позбавитися? (*Дунув на полум'я, гасить свічку*).

АХІСАР. (*Приголомшений*). Навіщо? До того ж, цар зітре у порошок всякого, хто наважиться відняти у нього дівчину.

НАТАН. На це я і розраховую.

АХІСАР. Я не розумію твоїх задумів, але прошу одного: не вплутувати пташку в нашу гру.

НАТАН. Суламіф подобається і мені. Але є інтереси важливіші, ніж доля однієї дівчини.

АХІСАР. Чого ти хочеш?

НАТАН. Я хочу знищити Астис і назавжди покінчити з чужорідним впливом. Я хочу, щоб Соломон посварився з Єгиптом. Я хочу усунути Суламіф. Я хочу прибрати з дороги впертого Еліава. Я хочу, щоб цар, зломлений і самотній, підкорився нашій волі.

АХІСАР. «Я хочу, я хочу...» Якби можна було домогтися хоча б одного з цих «хочу»...

НАТАН. Я доб'юся. І всього відразу.

АХІСАР. (*Недовіркою посміхаючись*). Ти сховав у підвалі десятитисячне військо?

НАТАН. Мені досить вимовити кілька слів, щоб перекинути підвалини царства.

АХІСАР. Натан, ти не здурів від старості?

Входить Астис. Вельможі схиляються в глибокому поклоні.

НАТАН. Мир великій цариці! (*Ахісару*). Прощай, Ахісар. Тебе чекають справи.

АХІСАР. Мене? Які справи?

НАТАН. Друг царя завжди обтяжений справами. (*З натиском*). Прощай, Ахісар.

Ахісар в ваганні кланяється і йде.

АСТИС. Мені передали, що ти чесно виконуєш свою обіцянку. Зізнатися, я не очікувала цього.

НАТАН. Чому? Ти вродлива і розумна жінка, і я переконував у цьому Соломона цілком щиросердо.

АСТИС. І що він? (*Натан мовчить*). Можеш не розповідати.

НАТАН. Я опинився негідним твоєї довіри. (*Підходить до неї ближче*). Він не любить тебе. (*Астис закриває вуха руками*). Чи можуть доводи розуму змусити полюбити? Якщо Соломон виявився холодним до твоєї вроди і до твого почуття, то хіба запалять його скрипучі розмови якогось старого? До того ж, він захоплений зараз однією дівчиною...

АСТИС. Я не настільки ревнива, щоб турбуватися через кожну дрібницю. Якщо йому спало на думку побавитися з цією пастушкою...

НАТАН. Не говори так, Астис. Суламіф юна і прекрасна. Найголовніше ж, вона добра, а чого ще так не вистачає в нашому жорстокому світі, як доброти? Ця дівчина не образить і мухи, але саме тому в тебе немає суперниці страшнішої, ніж вона.

АСТИС. (*Збуджено*). А Соломон? Що він? Тільки правду!

НАТАН. Він схожий на проснувшогося лева. (*Безжально*). Він кохає її, цариця. Він любить її великою любов'ю, яка дається долею тільки раз у житті.

АСТИС. Він пограє з цією лялечкою день-другий, а потім вона йому набридне, як набридали всі інші.

НАТАН. Ти її бачила?

Астис заперечливо хитає головою.

Подивись на неї, подивися, як вони посміхаються один одному, і ти зрозумієш, що день твій скінчився.

АСТИС. Ні!

НАТАН. Цар, напевно, вже прийшов до своєї коханої. Він цілує її запашні волосся, і вона розкриває йому свої гарячі обійми...

АСТИС. Перестань! (*Помовчавши, зловісно*). Варто мені лише подумати, як вони насміхаються з мене...

НАТАН. Ти помиляєшся, Астис. Вони не сміються над тобою.

АСТИС. (*З надією*). Ти думаєш?

НАТАН. Я впевнений, що вони жодного разу не згадали про тебе.

АСТИС. (*В розпачі*). Що ж робити?

НАТАН. Мені нема чого тобі порадити. Поки Суламіф жива, тобі нема на що сподіватися.

АСТИС. Поки вона жива... Але якщо...

НАТАН. Ніяких «якщо». Дівчину охороняє найкраща у світі стража. На чолі її стоїть Еліав, якого Соломон виховав як сина і якого неможливо ні підкупити, ні залякати. Незважаючи на десятки змов, ще ні один волос не впав з голови царя, і це тільки завдяки Еліаву.

АСТИС. Він же ще хлопчисько.

НАТАН. Помиляєшся, Астис. Еліав сміливий воїн і уважний страж. Безпека кожного з нас в його руках. Соломон не дарма поставив його на четверту за значенням посаду в державі. (*Повагавшись*). Якщо він і боязкий, то тільки з тобою. (*Кланяючись*). До побачення, цариця. (*Уходить*).

АСТИС. (*Неуважно*). До побачення.

Астис упадає в глибокий роздум. Потім вона виходить, приносить судину і наливає його вміст

в чашу. Входить Еліав.

ЕЛІАВ. Мир великій цариці! Чи все тут спокійно?

АСТИС. Дякую, Еліав. У паласі все спокійно.

ЕЛІАВ. *(Повагавшись).* Тоді дозволь мені продовжувати свій обхід. *(Збирається піти).*

АСТИС. *(Лагідно).* Куди ти поспішаєш, Еліав!

ЕЛІАВ. *(Зупиняючись).* В останні дні ти так сувора зі мною...

АСТИС. Навпаки, це ти уникаєш мене. Чим я перед тобою завинила?

ЕЛІАВ. *(Розгублено).* Але ж ти ж сама недавно сказала мені...

АСТИС. Хіба потрібно слухати, що говорять жінки? Набагато важливіше, що вони думають.

ЕЛІАВ. *(Боячись повірити).* І що ж вони думають?

АСТИС. Що ти дуже боязкий.

ЕЛІАВ. Астис!

АСТИС. *(Підходить до нього зовсім близько, майже торкаючись його губами).* Ну, будь же сміливіше!

ЕЛІАВ. *(Палко обіймаючи Астис).* Цариця!.. Мені вже стільки разів снилися твої обійми, що я боюся знову прокинутися.

АСТИС. *(Відповідаючи на обійми).* Так, це сон. Але він сниться нам обом...

ЕЛІАВ. Звідки в тебе така зміна?

АСТИС. Хіба ти не молодий? Не красивий? Так чому я повинна відмовлятися від свого кохання?

ЕЛІАВ. Астис!

АСТИС. От тільки...

ЕЛІАВ. Що?

АСТИС. Раптом зараз сюди увійде цар?

ЕЛІАВ. *(Впевнено).* Він не прийде!

АСТИС. *(Швидко).* Чому?

ЕЛІАВ. Тому що... Тому що...

АСТИС. *(Невимушено).* Ах так, адже він з цією дівчиною...

ЕЛІАВ. *(Зняксовіло).* Не розумію, про що ти говориш.

АСТИС. Не бійся, інтрижки царя мене аніскільки не турбують. Особливо тепер, коли у мене є ти. *(Бере чашу з напоєм і подає Еліаву).* Випий.

ЕЛІАВ. Що це?

АСТИС. Напій кохання. Вип'ємо і все забудемо.

Еліав осушує чашу. Астис залучає його до себе.

Скажи, вона красива?

ЕЛІАВ. Так. Але в порівнянні з тобою...

АСТИС. *(Перериваючи).* Я знаю. *(Помовчавши).* Ти бачив їх разом?

ЕЛІАВ. Коли я зараз виходив від них, вона тримала царя за руку і щось розповідала, а він голосно сміявся.

АСТИС. *(Змінившись голосом).* Він сміявся...

ЕЛІАВ. *(Тривожно).* Що з тобою?

АСТИС. Нічого. Не будемо більше розмовляти про них.

ЕЛІАВ. *(Похитнувшись).* Я як в тумані... У мене паморочиться голова...

АСТИС. Це добре. Любовний напій струмує в твоїх жилах. Я хочу належати тільки тобі... *(Гаряче обіймає його).* Але спочатку виконай одне моє прохання.

ЕЛІАВ. Ти тільки накажи!

АСТИС. Спочатку присягни, що виконаєш.

ЕЛІАВ. Клянуся!

АСТИС. Піди і вбий її.

ЕЛІАВ. *(У страху відступаючи).* Ні!

АСТИС. Ти поклявся, Еліав.

ЕЛІАВ. Астис, у чому вона винна?

АСТИС. Убий її.

ЕЛІАВ. Я не можу. Вона така беззахисна. І така молода.

АСТИС. Убий її! Зараз!

ЕЛІАВ. Ні.

АСТИС. Ось справжня ціна твоєї великої любові, твоїх зітхань і клятв. Я нею принижена, втоптана у бруд, а ти не можеш заради мене вбити якусь рабіню!

ЕЛІАВ. Цариця, не проси мене про це, ти ж знаєш, що я не зможу тобі противитися. Забудь про свою ненависть, не опускайся до злочину! Він не принесе щастя ні тобі, ні мені. І я не можу зрадити царя.

АСТИС. А мене можеш?

ЕЛІАВ. Краще я вб'ю себе.

АСТИС. Навіщо мені твоя смерть? *(Підходить до нього).* Послухай, Еліав, стань, нарешті, чоловіком, зроби що-небудь для самого себе, не випускай нечувано щасливого випадку. Я можу високо підняти тебе.

ЕЛІАВ. Мені нічого не потрібно. Тільки твоя любов.

АСТИС. А чому б тобі не стати царем? Ми виїдемо з тобою до Єгипту, ти одружишся на мені і станеш фараоном. Щоночі я буду тобі дарувати насолоди, які ти не в силах собі і уявити...

ЕЛІАВ. Цариця!

АСТИС. Обійми мене міцніше, Еліав. Міцніше... Ще міцніше... Хіба так обіймають улюблену жінку?.. Ось так... Так... *(Відскочивши вбік, вкладає в його руки кинджал).* А тепер іди.

Еліав, майже не пам'ятаючи себе, виходить. Астис залишається одна. На її губах грає торжествуюча посмішка. Еліав повертається. Очі його блукають, руки тремтять. Астис зустрічає його пильним поглядом.

Ну? Готово?

ЕЛІАВ. *(Закривши обличчя руками).* За що?.. За що?.. За що?..

АСТИС. *(Трясе його за плечі).* Та візьми ж себе в руки! Я питаю – справу зроблено?

ЕЛІАВ. Ні.

АСТИС. Чому?

ЕЛІАВ. Вона не одна. З нею цар.

АСТИС. Ну і що?

ЕЛІАВ. Не міг же я ...

АСТИС. Чому не міг? Боягуз! Треба було вбити обох! Я б не вагалася ні хвилини!

Еліав повертається, щоб знову піти. Постій! Не треба обох. Тільки її. Ти чуєш? Тільки її! Але зараз, негайно!

Астис уходить. Еліав, опустивши плечі, з кинджалом в руках безвільно чвалає до виходу, Але його зупиняє раптово з'явившийся Ахісар.

АХІСАР. Сій.

ЕЛІАВ. Що тобі?

АХІСАР. Поспішати не слід ніколи, і особливо, якщо збираєшся зробити дурість. *(Напористо).* Навіщо в тебе в руках кинджал?

Еліав мовчить.

Я чув твою розмову з царицею, і тому відразу давай грати у відкрити. Отже, ти вбиваєш дівчину і залишаєш живим царя. Що потім?

ЕЛІАВ. Я не думав про це. Мені сказали, і я йду.

АХІСАР. Тоді давай подумаймо разом. Тобі, ймовірно, мариться Астис, обійми, поцілунки і все таке. Я допускаю, що можна піти на вбивство за одну ніч блаженства. Але її не буде. Не буде нічого. Навіть однієї ночі. Цар негайно скарає тебе.

ЕЛІАВ. Соломон нікого ніколи не вбивав.

АХІСАР. Так? А ти забув, як він стратив Йоава, хоча той тримався за роги жертovníка? І це могутнього полководця Йоава, господаря країни, перед яким тремтів сам великий Давид! А хто ти?

ЕЛІАВ. Цариця захистить мене.

АХІСАР. Цариця? Цар послухає її? І чому вона веліла поцадити Соломона? Якщо вона любить тебе, то навіщо їй цар? Чи згадає вона про тебе, коли справу буде зроблено? І хіба дівчисько в чому-небудь винна?

ЕЛІАВ. *(Упускає кинджал).* Ти прав. Я не піду.

АХІСАР. Але тоді тобі не бачити Астис. Як знати, може, вона сама завтра ж видасть тебе цареві. А я буду змушений підтвердити твою зраду. *(Украдливо).* Уяви, як ти довгі роки гниєш в темниці, а твою Астис в цей час жадібно обіймають інші.

ЕЛІАВ. *(Схоплюючись і хапаючи кинджал).* Краще смерть!

АХІСАР. *(Зупиняє його).* Смерть – це завжди гірше.

ЕЛІАВ. Я не знаю, що робити... Як паморочиться у голові...

АХІСАР. Вихід є. Слухай. *(Знизивши голос).* Не чіпай Суламіф. Вона тобі не заважає. Убий царя.

ЕЛІАВ. Ніколи!

АХІСАР. У цьому світі дуже мало щастя, і його не вистачає на всіх. Тому свою частку завжди доводиться віднімати у інших. При живому цареві тобі не бачити цариці. І ти дав їй клятву. Іди без коливаний. Я б зробив це сам, але варту пропустить до нього тільки тебе. Іди ж. *(Вручає Еліаву кинджал і підштовхує його до виходу).* Іди і, головне, ні про що не думай. Іди. Замружся і вдар. А коли відкриєш очі, побачиш Астис, Астис на все життя, а з нею трон і владу. Іди.

Ахісар майже силою відводить зломленого Еліава.

6. Смерть.

Ніч. Палац. Суламіф і Цар одні.

СУЛАМІФ. Ти такий красивий, улюблений. Я все не можу на тебе надивитись. Хіба можна любити когось, крім тебе? Ти ж єдиний.

ЦАР. Яка це велика таємниця – потяг один до одного чоловіка і жінки. Між ними вічне протиріччя і вічне прагнення до єднання. Ми з тобою – це одне ціле. Хіба це не диво?

СУЛАМІФ. Що я в порівнянні з тобою, любий?

ЦАР. Тисячі дивилися на мене в упор – і не бачили, тисячі слухали – і не чули. Тільки ти побачила в мені людину. Тільки ти і батько. Більше ніхто.

СУЛАМІФ. Як дивно, що великого Давида ти назвав просто «батько». Для мене могутній Давид – це легенда, майже бог.

ЦАР. І тим не менше, він був просто людиною.

СУЛАМІФ. Ти любив його?

ЦАР. Нескінченно. Він був зворушливо слабкий і дивно добрий. Він ненавидів тільки одну людину – весільного полководця Йоава, який не давав країні відпочити і наносив їй величезної шкоди. Ось чому я стратив Йоава, коли прийшов до влади. Це була єдина кара за моє царювання.

СУЛАМІФ. І ти не побоявся підняти на нього руку? Як мало я про тебе знаю... Ти щасливий?

ЦАР. Як і всі люди, я прагнув до щастя, але обирав до нього хибні шляхи. І тому чим більше квапився, тим далі відходив од нього.

СУЛАМІФ. Щастя – це ж так просто. Невже до нього треба шукати шляхи?

ЦАР. Спочатку мені теж все здавалося простим. Я зібрав багато золота і срібла і не забороняв собі ніяких веселощів. Але я не був щасливий. Чому, Суламіф?

СУЛАМІФ. Мабуть тому, що щастя не в насолоді, мій цар.

ЦАР. Потім я розпочав великі діла – побудував міста, посадив виноградники, провів дороги і вирив водойми. Я підпорядкував собі навколишні народи і піднісся над усіма. Але я не став щасливий. Ти можеш сказати, чому?

СУЛАМІФ. Мабуть тому, що не влада приносить щастя, коханий.

ЦАР. Поголос вважає мене мудрішим за всіх на світі. Дійсно, я витратив роки, щоб пізнати устрій світу і дію стихій, початок, кінець і середину часів, природу тварин і положення зірок, прагнення вітрів і думки людей, відмінності рослин і сили коренів. Але виявилось, що і знання не звільняє від туги і розчарування. І я все частіше запитую себе – навіщо ця марнота? У чому сенс життя?

СУЛАМІФ. Ти мудрий, Соломон, але не можна жити однією лише мудрістю.

ЦАР. Хіба можна піти від цих вічних питань?

СУЛАМІФ. Ось срібний ланцюжок – дивися, як він тебе прикрашає. Або ця пов'язка – подарувавши її, ти доставив мені таку радість! А ось глечик – він напуває нас водою. Якщо є сенс в існуванні ланцюжка, пов'язки та глечика, то неville немає сенсу в нашому житті?

ЦАР. У чому ж він, по-твоєму?

СУЛАМІФ. В любові, милий. У любові і доброті. Озирнись і подивися, скільки навколо несправедливостей. Ось сльози пригноблених і немає у них утішителя. А ти ще питаєш, навіщо жити.

ЦАР. Ти права, мила. Вся моя хвалена мудрість не варта простих слів.

Я по життю бродив, дні безцільно гублячи,
Наздоганяв міражі, вірив в помилкові скарби,
Але з тих пір, як, кохана, зустрів тебе,
Зрозумів я, що іншого мені щастя не треба.

СУЛАМІФ. Я хочу, щоб доля нас навіки звела,
Щоб ми до кінця своїх днів не розлучилися,
Щоб в милих очах твоїх, як в дзеркалах,
Вічно щастя моє і любов відбивалися.

ЦАР. Життя принади кидає на нашому шляху,
До влади, слави, успіху прагнуть невігласи,
Всім по-різному хочеться на щастя прийти,
У мене ж один шлях, одна мета і надія!

РАЗОМ. Я хочу, щоб доля нас навіки звела,

Щоб ми до кінця своїх днів не розлучилися,
Щоб в милих очах твоїх, як в дзеркалах,
Вічно щастя моє і любов відбивалися.

СУЛАМІФ. Нічیه життя не проходить марно. Навіть я, звичайна дівчина, виявилася потрібною, щоб скрасити кілька днів великому цареві.

ЦАР. *(Посміхаючись).* Ї ти теж називаєш мене великим царем?

СУЛАМІФ. Тобі це не подобається?

ЦАР. *(Сміється).* Я великий, якщо можливо так сказати, за посадою. Якщо я сьогодні помру, то той, хто заступить на моє місце, теж буде іменуватися великим царем, яким би нікчемним він не був. А мене тут же забудуть.

СУЛАМІФ. Твоя велич зовсім не в тому, що ти цар. Ти будеш вічний тому, що ти мудрець і віршотворець. А найголовніше...

ЦАР. Що?

СУЛАМІФ. Найголовніше – ти перший з усіх царів на землі перестав воювати. Саме ім'я твоє означає «мир». Мир у кожному будинку, під кожною смоківницею, в кожному винограднику. Хіба таке коли-небудь забудеться?.. Ти чому на мене так дивишся?

ЦАР. Кожне твоє слово – подарунок. *(Бере лютню).*

Скажи мені – це ти? Адже стільки весен
Пішло марно, гірких і порожніх.
Ї ось на моєму порозі осінь,
А я все життя шукав тебе в інших.

Подумати тільки – якби не випадок,
Могли б ми не зустрітися, не знати
Такого дива, радості тієї пекучої –
Один одного бачити, чути, обіймати.

Ми різні. Інакше бути не може.
Зерно і ґрунт, піхви і клинок,
Замок і ключ – вони ж не схожі,
Ї подібності бути між ними не повинно.

Їх сенс у єдності. Так і ми з тобою:
Удвох – одне. Виповнилися мрії.
Я нагороджений мінливою долею,
О любя, скажи – адже це ти?

СУЛАМІФ. Я весь час думаю – навіщо я тобі?

ЦАР. Я звик завжди бути напоготові, у всеозброєнні, захищеним від чужих поглядів і думок. А з тобою можна нарешті зняти цю броню, відкритися, стати самим собою...

СУЛАМІФ. Ти просто втомився, мій світлий, втомився жити. Ї тебе пригнічує твій власний розум. Ти повсякчас роздумуєш, розраховуєш, плануєш, ти прагнеш все передбачити і все врахувати. Хіба тобі не хочеться іноді просто віддатися життю, відчувати його, вбирати, вдихати, як аромат квітки?

ЦАР. Якщо б це було можливо...

СУЛАМІФ. А чому ні, коханий? Тобі треба просто притиснутися до мене і ні про що не думати, не питати себе, навіщо це, чи правильно це, чи потрібно, чи надовго і що буде потім. Тобі потрібно трохи щастя, небагато тепла, ось і все. Це прості речі, доступні кожному, але як їх всім не вистачає!

ЦАР. Яке щедре в тебе серце.

СУЛАМІФ. Ну що ти! Я люблю тебе, люблю дуже сильно, але це тільки початок. Поки я не можу дати тобі нічого, окрім себе самої, але ж це так мало. Я ще не вмю любити як потрібно, але я навчуся, ось побачиш. Я весь час буду для тебе щось робити. Мені все буде в тобі цікаво – твоя праця, твої плани, твої сумніви і твоя журба. Я прочитаю твої улюблені книги і буду співати твої улюблені пісні. Я полюблю твоїх друзів і постараюся привернути до себе твоїх ворогів. Я навчуся бути непомітною, коли ти роздратований, не заважати тобі, коли ти зайнятий, і бути поруч, коли я буду тобі потрібна. Любов – це щоденна праця, милий, і я з радістю візьму її на себе. А поки я можу подарувати тобі лише своє тіло і свою ніжність, тому що все це – для тебе, мій цар!

ЦАР. Чому я не зустрів тебе раніше?

СУЛАМІФ. Зате тепер я твоя назавжди. Якщо тільки... *(Замовкає).*

ЦАР. Що «тільки»?

СУЛАМІФ. Якщо тільки нічого не трапиться.

ЦАР. Що б не сталося, ми з тобою зазнали радість нашої зустрічі, і цієї радості нас вже ніхто не позбавить.

СУЛАМІФ. Так, милий, у нас вже є цілий світ, де ми можемо укритись, і країна спогадів, куди нам можна піти... У нас є багато чого, що належить тільки нам і більше нікому – заповітні місця, і пам'ятні миті, і сокровенні слова... Ї завжди буде з нами аромат весняних квітів, що кружляв нам голови, і палючий дотик твоєї руки – ось тут, на шії, під лівою щогою, де ти вперше доторкнувся до мого тіла, - і

з'єднавший нас виноградник, і жайворонок, що співав тільки для нас, і прим'ята трава на лузі, де я вперше відчула твою блаженну тяжість... Цей світ уже зараз величезний, але ж йому тільки сім днів, і йому судилося ставати все багатіше і яскравіше, якщо тільки...

ЦАР. Знову твоє «якщо тільки...» Чого ти боїшся?

СУЛАМІФ. Не знаю... Цей величезний і ворожий палац...

ЦАР. Тебе надійно охороняє сторбжа.

СУЛАМІФ. Ось саме – варта. Значить, ми чогось боїмося.

ЦАР. Ти просто не звикла.

СУЛАМІФ. І не хочу звикати. Це схоже на в'язницю. Ти можеш уявити мене на винограднику в постійному супроводі охоронців?

ЦАР. *(Посміхаючись)*. Ні, любя.

СУЛАМІФ. Тут ніхто не жартує, не сміється, всі напружені, скуті... І ці «вороги», про яких ви весь час говорите з Йосафатом...

ЦАР. *(Лагідно)*. Ти нас менше слухай.

СУЛАМІФ. Соломон, тобі не потрібно їх боятися. Ти вважаєш, що ворогів багато, але ж їх так мало – всього кілька чоловік у палаці. А хіба країна і палац – одне і теж? Вийди за ці стіни і ти побачиш тисячі простягнутих до тебе рук.

ЦАР. Звідки в тебе стільки мудрості, Суламіф?

СУЛАМІФ. Я так жалію тебе... Мені іноді до сліз хочеться тікати звідси додому, до своїх кипарисів... Але ти – цар і приречений жити тут, а я не можу тебе залишити...

ЦАР. *(Сумно)*. Значить, і тобі тут важко...

СУЛАМІФ. Ти вибач, я трошки засумувала. Краще обійми мене міцніше...

ЦАР. Але ти не здумаєш і справді втекти?

СУЛАМІФ. Ні, милий, ніколи. Я буду з тобою до самої смерті.

Глухо звучать тривожні акорди.

Ти чуєш? Сюди йдуть.

ЦАР. Тобі здалося. Хто наважиться?

СУЛАМІФ. Кроки зовсім близько.

Цар хоче піднятися.

Не вставай, коханий! Адже ти беззбройний.

Музика звучить все голосніше. Двері розчиняються, і в покої вривається Еліав. Цар ступає йому назустріч. Еліав, зачекавши трохи, направляє в нього удар кинджала. Але Суламіф вже випередила воїна і, закривши Соломона своїм тілом, приймає удар на себе. Музика замовкає. З легким стогоном дівчина опускається на підлогу. Цар злякано схилиється над нею.

ЦАР. Що з тобою, мила?

СУЛАМІФ. *(Тихо)*. Нічого страшного. Не хвилюйся, мій цар.

Соломон випрямляється і в упор дивиться на Еліава страшним важким поглядом.

Юнак, з мечем в руках, з жахом відступає.

ЦАР. Ти божевільний... Хто послав тебе?

ЕЛІАВ. Цариця. Але вона хотіла не твоєї смерті.

ЦАР. Чому ж ти підняв руку на мене?

ЕЛІАВ. Не пам'ятаю... Ахісар...

ЦАР. Іди і здайся варті.

Цар відвертається від Еліава і тут же забуває про нього. Юнак виходить. Соломон піднімає кохану і несе її до ложа. І вже звучить музика – тиха, тривожна, сумна і невблаганна, нагадує уривчастий стукіт падаючих крапель.

Мила, все буде добре... Я покличу лікарів.

СУЛАМІФ. Не треба. Давай побудемо ще трошки вдвох. Ще трошки.

ЦАР. Тобі боляче?

СУЛАМІФ. Не дуже. А скоро буде зовсім не боляче. Згадуй про мене хоч інколи, милий. Про нашу зустріч у винограднику.

ЦАР. Не кажи так. Смерть не може торкнутися тебе.

СУЛАМІФ. Не треба мене жаліти. Я найщасливіша жінка на світі. Я люблю, я кохана. Спасибі тобі, мій цар, спасибі за все!

ЦАР. Не покидай мене!

СУЛАМІФ. Я обіцяла бути з тобою все життя, до самої смерті. Бачиш, я стримала свою обіцянку.

ЦАР. Адже у нас було всього сім днів.

СУЛАМІФ. Для мене це і є все життя.

ЦАР. Почекай, люба, я краще від усякого лікаря. Дай я огляну твою рану.

Соломон відводить убік руку, якою дівчина затискала рану, і з жахом бачить кров, яка сочиться. Тема падаючих крапель звучить в музиці все наполегливіше, безжально відмірюючи час, що уходить.

СУЛАМІФ. Кров, кров, кров, кров...
Адже це кров, чи не так?
Життя і радість, світло і любов
З нею йдуть по краплині.

Ніч, ніч, вічна ніч
Ніч мене обіймає.
Милий, прошу, віджени її геть...
Життя, як сніжинка, тане.

Жити, жити, жити, жити,
Жити так хочеться, милий!
Шепоти лісу і сонце в житі
Хіба візьмеш у могилу?

Губ, рук, слів твоїх, ласк
Час прийшов позбутися.
Дай же глянути на тебе ще раз,
Поглянути – і навік попрощатися.

ЦАР. Ні, ні, ні, ні!
Брехливі смерті передвістя!
Ми будемо жити ще тисячу років
Разом і тільки разом!

СУЛАМІФ. Тьма, тьма, тьма, тьма,
Тьма очі застилає
Повільно задкуючи в чорний туман,
Світ від мене вислизає.

Смерть, смерть... *(Вмирає)*.

ЦАР. ...Смерть, смерть,
Ти свою зробила справу.
Хто тебе кликав сюди, худа жердина?
Як ти з'явитися сміла?

Думка, пристрасть, сміх, стогін –
Все це геть відлетіло.
Та, що променіла яскравим вогнем,
Стала бездушним тілом.

Губ, рук, слів твоїх, ласк
Час прийшов позбутися.
Дай же глянути на тебе ще раз,
Поглянути – і навік попрощатися.

7. Скорбота.

Парадна зала у палаці. Цар сидить на троні, холодний і байдужий. Йосафат доповідає йому про державні справи. Писарі застигли з перами у руках, готові занести в сувої кожне слово царя.

ЙОСАФАТ. Я ще не втомив тебе, великий цар?

Цар не відповідає.

Тоді я продовжу свою доповідь. Слідство у справі про змову закінчено. Ахісар, Натан і ... і відома тобі царствена особа визнані винними і заслуговуючими смертною кари. *(Помітивши, що цар не слухає його).* Великий цар!

ЦАР. *(Відірвавшись від своїх думок).* Я слухаю тебе, Йосафат.

ЙОСАФАТ. Обвинувачені чекають твого вироку.

ЦАР. Доставте їх сюди.

Один із охоронців кидається виконувати наказ.

А поки приведіть Еліава.

ЙОСАФАТ. Великий цар...

ЦАРЬ. Так?

ЙОСАФАТ. Еліава немає. У ту ж ніч він заколов себе мечем.

ЦАР. *(Про себе, з болем).* Тебе немає теж...

ЙОСАФАТ. Стража не знає, що робити з його тілом – чи поховати з пошаною, як вельможу, або кинути щенятм як зрадника. Як накажеш поступити? Може, віддати тіло його близьким?

ЦАР. У нього не було близьких, крім мене. Поховайте його без почестей, але гідно.

Стража вводить Ахісара. Воєначальник і Цар дивляться один на одного.

АХІСАР. Я не хотів її смерті, Соломон.

ЦАР. Я знаю.

АХІСАР. Якщо хочеш помститися, страчуй єгиптянку. Вона дала йому трави і навчила.

ЦАР. Я знаю. Ну, а чого ж хотів ти?

АХІСАР. Я хотів чесно і прямо, без всяких хитрощів, вбити тебе. Потрібно було не довіряти настільки важливу справу цьому слинтяю, а зробити її самому.

ЦАР. У тебе ще буде така можливість. *(Варті).* Звільніть його. *(Ахісару).* Ти гарний полководець, Ахісар, але від неробства вліз в інтриги, в яких нічого не тямиш. Я призначаю тебе начальником прикордонного війська. Іди і воюй. І постарайся схаменутися.

АХІСАР. Великий Цар... Я не зраджу тобі більше. *(Уходить).*

ЦАР. Як просуваються мирні переговори?

ЙОСАФАТ. Посол фараона відмовився майже від всіх своїх вимог. Він наполягає тепер тільки на одному – на свободі віри.

ЦАР. Значить, і цю війну ми все-таки виграли.

ЙОСАФАТ. Так, і знову без жертв.

ЦАР. *(Повільно).* Так, майже без жертв. *(Про себе).* Ти права, мила, жодне життя не проходить безслідно...

ЙОСАФАТ. *(Обережно).* Великий цар, ми чекаємо твоїх велінь.

ЦАР. Скажи послу, що ми приймаємо його умови. Ми побудуємо храми єгипетським та іншим богам. Але...

Писарі гарячково записують.

ЙОСАФАТ. Ми слухаємо, Цар.

ЦАР. ... Але ми бідні, а для будівництва храмів потрібно золото, багато золота. Нехай Єгипет дасть його.

ЙОСАФАТ. І ми побудуємо на ці гроші нові міста. Ти мудрий, государ! Тільки ось...

ЦАР. Що?

ЙОСАФАТ. Мир цей ненадійний, і єгиптянам досить буде найменшого приводу, щоб його порушити. А цариця – дочка фараона, і якщо...

ЦАР. *(Перериваючи, показує Йосафату запечатаний сувій).* Я вже прийняв рішення про її долю. Запросіть царицю.

Стражники поспішають виконати наказ. Починає звучати музика – спочатку ледь чутно, потім трохи голосніше, поступово заглушаючи слова Йосафата.

ЙОСАФАТ. Великий Цар, мене глибоко турбують політичні наслідки смертного вироку цариці. Фараон не пробачить нам, якщо...

*Голос Йосафата пропадає. Освітлення змінюється, і Цар знову бачить
Перед собою Суламіф, співаючу серед кипарисів.*

СУЛАМІФ.

Знову ранок дарує діамантові роси.
Сонце золотом ллється, теплом бурштину,
М'яко світиться гаїв смарагдова розсип,
І рубінами яскраво палає світанок.

Знову ранок томить очікуванням щастя,
Дражнить вічною загадкою постаючого дня,
Адже доля кожну мить може в двері постукати,
Радість, чи горе вона принесе для мене?

ЦАР. Ти жива, мила?

СУЛАМІФ. Тільки для тебе, мій Цар.

ЦАР. Тепер ти знаєш, що принесла тобі доля?

СУЛАМІФ. Так, милий. Вона принесла мені радість.

ЦАР. «Радість»... Хто міг знати в той ранок, що тобі залишилося жити всього сім днів? Якби не я, ти ї тепер продовжувала б співати у своєму винограднику.

СУЛАМІФ. І ми б не зустрілися.

ЦАР. Мила, я люблю тебе. Чому я не говорив тобі про це?

СУЛАМІФ. Ти говорив, мій Цар.

ЦАР. Але дуже мало. Я взагалі не встиг тобі нічого сказати.

СУЛАМІФ. Не засмучуйся, улюблений. Я і так все знаю.

ЦАР. Що мені робити, Суламіф?

СУЛАМІФ. Жити, милий. Все, що рука твоя може робити, по силам роби. Тому що там, де я тепер, немає ні роботи, ні роздуму, ні життя, ні мудрості. Живи і виконуй задумане, поки не зламався срібний ланцюжок, і не розірвалася золота пов'язка, і не розбився глечик біля джерела... Ти мене слухаєш, великий Цар?

ЦАР. Так, мила.

СУЛАМІФ. *(Гучним, чужим голосом).* Великий цар!

Цар здригається і озирається. Його кохана зникла. Він знову на троні в оточенні шанобливих радників.

ЙОСАФАТ. Великий цар! Ти слухаєш мене?

ЦАР. Так, друже мій.

ЙОСАФАТ. Цариця чекає твого слова.

ЦАР. Нехай вона увійде.

Входить Астис. Соломон сходить з трону і опускається перед нею на коліно в церемоніальному привітанні. Всі слідують його прикладу.

Мир тобі, велика цариця!

АСТИС. Соломон, видали цих людей. Я маю поговорити з тобою.

Цар, не слухаючи Астис, садить її на свій трон і сам стає поруч.

ЦАР. Йосафат, прочитай підготовлений нами указ.

ЙОСАФАТ. *(Бере суфій).* Велика цариця! Государ повелів, щоб на знак вічної дружби з Єгиптом з сьогоднішнього дня тобі складались не тільки царські, але й божеські почесті, як це прийнято в країні фараона.

Звучать фанфари.

АСТИС. Але я зовсім не хочу бути богинею!..

ЦАР. Читай далі, Йосафат.

ЙОСАФАТ. Цар велить далі, щоб у твою честь, о богиня і цариця, на високій недоступній скелі був споруджений храм з міцними вежами.

АСТИС. Що це значить, Соломон?

ЦАР. Ти оселишся у ньому до кінця своїх днів і жодного разу не вийдеш з його стін.

АСТИС. Ти не посмієш.

Цар не відповідає.

Соломон, в тобі є жалість?

Цар мовчить.

Я розумію, дівчина мертва...

ЦАР. Так? Ти розумієш? А я все ще не можу цього зрозуміти.

АСТИС. Присягаюся тобі, я дуже шкодую...

ЦАР. Твоя жаль не оживить її. Прощавай, Астис. Ти більше ніколи не побачиш мого обличчя.

Цар і Астис довго дивляться один на одного. Царицю відводять. Соломон знову сідає на трон.

Йосафат, передай послу, що один єгипетський храм уже будується в честь Астис.

Писарі заносять в сувої слова Царя. Стражники вводять Натана. Цар звертається до нього.

Підійди ближче. Натан, навіщо ти вбив її?

НАТАН. У мене була своя мета.

ЦАР. У цій відповіді твоя сутність. Хіба можна заради своїх цілей і взагалі заради якихось цілей – вбивати?

Натан мовчить.

Я любив тебе, Натан. Я буду часто згадувати тебе – але не похмурим фанатиком цих гірких днів, а мудрим вихователем, у якого я дитиною любив грати на колінах.

НАТАН. Ти хочеш мене стратити?

Соломон не відповідає.

Ти ж нікого ніколи не вбивав.

ЦАР. Коли я був ще маленьким, ти вчив мене грати в шахи. Одного разу, програвши партію, я в гніві розламав фігури. І тоді ти зупинив мене і сказав: винні не пішаки, винен гравець.

НАТАН. Так, я пам'ятаю.

ЦАР. Ти вправно рухав фігурами, але все-таки програв.

НАТАН. Померти – ще не означає програти. Я домігся свого.

ЦАР. Ні, ти програв. Знай – війни не буде. Людям дозволять вірити в кого і в що вони хочуть. Священики перестануть лізти в державні справи, а солдафони – займатися політикою.

НАТАН. Обставини ще змусять тебе змінитися.

ЦАР. Ні, учитель. До цих пір я уникав воєн в ім'я розуму і користі. Тепер я не буду допускати кровопролиття ще й в ім'я любові і доброти. І тому, поки я живий, буде мир – в кожному будинку, під кожною смоківницею... Поки не зламався срібний ланцюжок і не розбився глечик...

НАТАН. Коли я помру?

ЦАР. Через кілька хвилин. Ти похитнувся?

НАТАН. Ні. Священикові не потрібно багато часу, щоб приготуватися до вічного спокою. Але я не очікував, що це буде так скоро.

ЦАР. «Скоро»? Ти вмираєш в сімдесят років, а не в сімнадцять. Прощай.

Натана відводять.

У тебе є ще до мене невідкладні справи, Йосафат?

ЙОСАФАТ. Так, володарю. Потрібно обговорити проект указу про відкриття нових шкіл, в яких ти хотів готувати не тільки переписувачів, але і будівельників, ремісників, художників, музикантів...

Але Соломон уже не чує свого радника. Він знову в саду поруч з коханою.

СУЛАМІФ. Ти знову зі мною, мій Цар?

ЦАР. Я не йшов від тебе, мила. Я ніколи не покидаю наш сад. Я як джерело, якому нікуди більше текти і який тому висох. Кому мені вилити свою душу?

СУЛАМІФ. Ти не тільки цар царів, але і поет серед поетів. Напиши пісню про нашу любов – кращу з усіх пісень.

ЦАР. Пісня Пісень...

СУЛАМІФ. Пройдуть тисячі років, храм твій зруйнується, але Пісня Пісень збережеться, і в пам'яті людей ми назавжди залишимося разом. Будь же радіснішим, милий!

Поклади мене, як печатку,
Як печатку на серце твоє,
Як печатку на серце твоє,
Як кільце, на руку твою.

Розквітають яскраво квіти,
Ти до дому бенкету вводиш мене,
Прапор бенкету майорить над ним,
Цей прапор – наша любов.

І панує над світом любов,
І світла, як сонце, любов,
І дає нам щастя любов,
І сильніша смерті любов!

ГОЛОС ЙОСАФАТА. Великий Цар! Що з тобою?

Цар знову в своєму палаці. У розпачі він озиряється навколо, намагаючись знайти поряд з собою кохану.

ЦАР. Підійть усі.

ЙОСАФАТ. *(Неспокійно).* Великий Цар...

ЦАР. Залиште мене одного.

Несміливо задкюючи, виходять писарі. Зачекавши, йде Йосафат. Цар залишається в порожньому залі сам зі своїми спогадами і зі своєю любов'ю і скорботою.

Кінець

-----
(1) –Вірш У. Г. Девіса.

П'еса «Пісня пісень» :

Сторінок : 29

Слів : 12 267

Знаків (без пропусків) : 64 148

Знаків (з пропусками) : 92 871

Абзаців : 1 329

Строк : 1 693